

3. Az elkövetési cselekmény — mint a lopásnál az elvétel, de nem jogtalan eltulajdonítás, hanem jogtalan használat végett. A büntetési tétel, a cselekmény absztrakt súlyának megfelelően egy-évig terjedő szabadságvesztés vagy javító-nevelő munka.

A használat jogtalansága nem az igazgatási, hanem a vagyoni jog szabályaira vonatkoztatva értendő. Ha tehát valaki a tulajdonos beleegyezésével, de hajtási jogosítvány nélkül motor-kerékpározik, az általa gyakorolt használat csak államigazgatási szempontból „jogtalan”; de — ami itt lényeges — polgári jogi szempontból nem. (Más kérdés, hogy e példában még egy tényállási elem hiányzik: az elvétel.)

Ha az elkövető a gépjárművet bűnösen meg is rongálja, halmazat létesül. Viszont a lopás és a jogtalan használat egymást kizáró minősítési lehetőségek.

Nem vonható e tényállás alá az ún. -fekete fuvar, amikor az alkalmazott gépkocsivezető magán célokra használja fel a rábízott gépkocsit. Ilyenkor ui. hiányzik az elvétel tényállási eleme.

Önbíráskodás

A 305. §-hoz

1. A III. büntető novella 31. §-a — mely a BHÖ. 458. pontját alkotja — vezette be büntető-jogunkba a jogtalan önbíráskodás büntetést.

A tényállást a zsarolás fogalmi köréből hasította ki a törvényhozó. Az elkövetési tevékenység azonos a zsaroláséval: tevérsre, nemtevérsre vagy túrésre kényszerítés. Míg azonban a zsarolót jogtalan vagyoni haszon szerzésének a célja vezeti, addig az önbíráskodónál ez a tényállási elem — akár objektíve, akár csak szubjektíve — hiányzik.

2. Az önbíráskodás akkor is büntetést érdemel, ha a tettes igénye jogos, mert az állam még ilyen igény érvényesítésénél sem engedheti általában meg az erőszakos egyéni fellépést. Kivétel az olyan eset, amikor a jog egyenesen megengedi az erőszak alkalmazását, mint pl. a magánzálogolás vagy a birtokvédelem körében, illetőleg a fenyegetést, mint pl. a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésének a szorgalmazását büntető feljelentés kilátásba helyezésével.

A büntett másik elkövetési módja az, amikor az igény jogtalan ugyan, de az elkövető tévedésből jogosnak hiszi. Tekintettel arra, hogy még az igény jogos volta sem mentesít, még kevésbé lehet az e tekintetben fennálló tévedésnek büntetethetőséget kizáró hatályt tulajdonítani. A lényeg az, hogy a tettes hatósági feljogosítás nélkül, önkényesen használja az erőszakot vagy fenyegetést. Világos, hogy ha ez utóbbi vonatkozásban áll fenn tévedés (pl. a tettes nem tudja, hogy a javára elrendelt végrehajtást felfüggesztették), akkor a 24. §-ban foglaltak alkalmazásának nincs akadálya.

3. A javaslat az önbíráskodás megnevezés mellett nem használja a „jogtalan” jelzöt, mert az önbíráskodás szó értelme eléggé kifejezi annak jogellenes voltát. Sem a jogos védelmet, sem a birtokvédelem körében ismeretes jogos önségélyt nem szokták önbíráskodásnak nevezni.

A tényállás tekintetében a javaslat csak annyiban tér el a hatályos jogtól, hogy „elhagyás” helyett nemtevérsről beszél és — figyelemmel a 115. § meghatározására — a fenyegetés közelebbi meghatározását mellőzi.

4. A büntetési tételben az egy évi szabadságvesztés megegyezik a hatályos joggal; a javaslat vagylagos büntetésként állítja mellé a javító-nevelő munkát.

A (2) bekezdésben írt, magyarázó jellegű szabály is megegyezik a hatályos joggal. Ha valaki a jogrend által megengedett eszközt alkalmaz, cselekménye — éppen a jogellenesség hiánya folytán — nem lehet büntett.

Bitorlás

A 306. §-hoz

1. A javaslatnak a bitorlásról szóló szakasza a vagyonértékkel bíró szellemi alkotás szerzőjének és az újítónak a jogát védi. Hogy a szellemi alkotásnak, illetőleg újításnak vagyoni értékkel kell bírnia, ez abból folyik, hogy a javaslat csak a kár okozásával járó bitorlást bünteti.

2. Elkövetési tárgy lehet minden olyan szellemi alkotás, amely szerzői jog vagy szabadalom tárgya lehet, továbbá az újítás és az ipari minta is.

A védjegy-, vény- és márkaoltalom nem tartozik ebbe a körbe. A most említett üzletjelzők nem személyes szellemi alkotást védenek, hanem ipari vagy kereskedelmi tevékenység eredményét, adott cég (vállalat), illetőleg gyártmány piaci hírnevéhez fűződő érdeket. Bitorlásuk ehhez képest gazdasági büntetést valósít meg (234. §).

Az újításban rendszerint nincs ugyan meg a szellemi alkotásnak az az önállósága és eredetisége, mely a találmányt vagy a szerzői művet jellemzi, de viszonylagos újszerűsége egyéni ötleten alapszik, melyet a jog véd.

3. Az elkövetési magatartás, a szoros értelemben vett bitorlás: a tettes úgy tünteti fel a sértett szellemi alkotását, mintha a sajátja volna és ezzel az utóbbinak kárt okoz. A tettes alkotóként gerálja magát, jóllehet nem az.

Lényeges sajátossága ennek a büntettnak, hogy a tettes a saját nevében lép fel: nem azt állítja, hogy ő más személlyel (szerzővel, újítóval, feltalálóval) azonos, hanem azt, hogy a kérdéses szellemi alkotás az övé. Aki tehát pl. megjelenik a szerzőt illető díj kifizetési helyén és ott — magát a szerzőnek kiadva — felveszi a díjat, nem bitorlást, hanem közönséges csalást követ el.

4. Az előbbi pontban tárgyalt szorosabb értelemben vett bitorlás tényállását — gyakorlati

tapasztalatokra támaszkodva — a javaslat egy sajátos elkövetési magatartással egészíti ki. Ez az elkövetési tevékenység inkább a zsarolással vagy a hivatali visszaéléssel mutat rokonságot, mindazonáltal oly szorosán kapcsolódik az újításhoz, illetőleg a találmányhoz, hogy a bitorlás körébe vonása indokolható a leginkább.

A 306. § b) fordulata szerint bitorlást követ el az is, aki állami vállalatnál vagy szövetkezetnél betöltött munkakörével visszaélve más szellemi alkotásának, találmányának, újításának vagy ipari mintájának hasznosítását, vagy érvényesítését attól teszi függővé, hogy őt annak díjából, illetőleg az abból származó haszonból vagy nyereségből akár társszerzőként való szerepeltetésével, akár egyéb módon részesítsék.

5. A hatályos joggal szemben a javaslat nagymértékben szigorít, mert ma a szerzői jog bitorlásának pénzbüntetés a szankciója, míg a javaslat három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti.

Uzsora

A 307. §-hoz

1. A jelenleg hatályos szabályozást az 1932: VI. tv. tartalmazza (BHÖ. 479. pont). Az uszora büntetése egy évig terjedő börtön.

A javaslat lényegében átveszi a hatályos jog törvényi tényállását, és változatlanul hagyja a büntetési tételt is.

A javaslat (2) bekezdése — ugyancsak a hatályos joggal egyezően — három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti az uszorával üzletszerűen foglalkozó személyt, és hozzáveszi ehhez a visszaesőt is.

A hatályos jogban szabályozott többi minősített esetnek ma már kevés a gyakorlati jelentősége, mint ahogyan — a magánvállalkozás területének folyamatos szűkülésével — egyre jobban elveszti gyakorlati jelentőségét maga az uszora is. Minderre figyelemmel a BHÖ. 479. pontjának (3) és (4) bekezdésében, valamint a 480–482. pontjaiban foglalt rendelkezések átvételét a javaslat mellőzte.

Társadalmi tulajdont károsító büntett feljelentésének elmulasztása

A 308. §-hoz

1. A társadalmi tulajdon büntetőjogi védelmének a fontosságát a javaslat azzal is aláhúzza, hogy büntetőjogilag szankcionált feljelentési kötelezettséget ír elő a társadalmi tulajdont károsító büntettekre.

A szabály a hatályos jog szabályánál (BHÖ. 234. pont) tágabbkörű annyiban, hogy nem csupán a készülő, hanem a már elkövetett, de még le nem leplezett büntettekre is vonatkozik, szü-

kebbkörű annyiban, hogy a hozzátartozókat mentesíti.

2. A javaslat azért foglalt állást minden szándékos büntett feljelentésének a kötelezővé tétele mellett, mert egyéb megkülönböztetések gyakorlatilag nehezen vihetők keresztül.

Így pl. azt, hogy az előkészületben levő cselekmény az elkövetőnek ismételt büntette-e (viszsaeső-e az illető), a tudomásszerző rendszerint nem tudhatja. Azt sem láthatja előre, hogy nagyméretű lesz-e a tervezett károkozás. A megelőzés szempontja amellett szól, hogy minden készülő (valamint elkövetett, de le nem leplezett) szándékos büntettet válogatás nélkül helyezzünk feljelentési kötelezettség alá.

Egy-egy — magábanvéve kisebb — lopás vagy sikkasztás része lehet egy összefüggő bűncselekmény-sorozatnak, alkalmat adhat a notorius áruházi tolvaj vagy „üzemi szarka” leleplezésére.

A tudomásszerzés hiteltérdeklősége, a feljelentés időpontja, és a büntetési tétel tekintetében utalunk az államelleni büntettek és a tiltott határátlépés feljelentésének elmulasztása kapcsán előadott indokokra.

A feljelentésnek az elkövető személyét is közölnie kell, feltéve természetesen, hogy az a feljelentésre kötelezett előtt ismeretes. Az olyan feljelentés, amely e nagyfontosságú elemet elhallgatja — nem a törvényben megkívánt feljelentés.

Tevékeny megbánás

A 309. §-hoz

1. A javaslat szerint tevékeny megbánás címen korlátlanul enyhíthető — sőt különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető is — a büntetése annak, aki fosztogatás, rongálás, orgazdaság, jogtalan elsajátítás vagy hanyag kezelés esetében — mielőtt cselekményét felfedezték volna — a kárt megtéríti és a cselekményt a hatóságnak bejelenti. Hatóság alatt a büntető eljárásra hivatott hatóságot (rendőrség, ügyészség, bíróság) kell érteni. Adott esetben más hatóságnál, különösen a tanácsnál tett bejelentés is megfelel, tekintettel arra, hogy a bejelentést ezek is az illetékes fórumhoz továbbítják, ezért a javaslat a hatóság megjelölésénél megszorító értelmű jelzőt a szövegben nem alkalmazott.

A bejelentésnek olyannak kell lennie, hogy abból az elkövetett büntett lényeges adatai és az elkövető személye megállapíthatók legyenek. Közömbös, hogy a büntett a társadalmi tulajdont vagy a személyek javait károsította-e.

A javaslat azt is lehetővé teszi, hogy — különös méltánylást érdemlő esetben — az elkövető mentesüljön mindenféle büntetés alól. Ennek feltételét („különös méltánylást érdemlő eset”) a bíróságok gyakorlata fogja közelebbről meghatározni.